

Підстави для зниження пенсійного віку

З 01 квітня 2021 року в Україні для жінок і чоловіків зрівнявся вік, який дає право вийти на пенсію на загальних підставах у 60 років (відповідно до умов призначення пенсії за віком, визначених в статті 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 1058 від 09.07.2003 (далі – Закон 1058)).

Разом з тим, громадяни певних категорій можуть вийти на пенсію раніше за загальновстановлений вік. Це передбачено певними законодавчими актами й окремими нормами Закону 1058.

Хто і за яких умов має право на пенсію зі зниженням пенсійного віку:

1. Особи, які працювали у районах Крайньої Півночі

На сьогодні діє «Тимчасова Угода між Урядом України і Урядом Російської Федерації про гарантії прав громадян, які працювали в районах Крайньої Півночі та місцевостях, які прирівняні до районів Крайньої Півночі, в галузі пенсійного забезпечення» від 15.01.1993, яка передбачає дострокове призначення пенсій.

Зокрема, відповідно до цієї Угоди особи, які пропрацювали в районах Крайньої Півночі не менше як 15 календарних років або не менше як 20 календарних років у місцевостях, прирівняних до районів Крайньої Півночі, незалежно від місця їх постійного проживання, на території обох держав мають право на пенсію по старості (за віком): чоловіки – після досягнення 55 років та із загальним стажем роботи не менше як 25 років, жінки – після досягнення 50 років і з загальним стажем роботи не менше як 20 років.

2. Особи, які мають невиліковні захворювання

Стаття 115 Закону 1058 передбачає, що право на достроковий вихід на пенсію мають:

- особи, хворі на гіпофізарний нанізм (ліліпути), диспропорційні карлики – після досягнення чоловіками 45 років, жінками 40 років та за наявності страхового стажу не менше як 20 років у чоловіків і не менше як 15 років у жінок;

- особи з інвалідністю по зору I групи – сліпі та особи з інвалідністю з дитинства I групи – після досягнення чоловіками 50 років, жінками 40 років та за наявності страхового стажу не менше як 15 років у чоловіків і не менше як 10 років у жінок.

3. Учасники бойових дій та учасники АТО

Умови дострокового виходу на пенсію цим категоріям осіб визначено в статті 115 Закону 1058. Зокрема, встановлено, що військовослужбовці, особи начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, поліцейські, особи із числа резервістів і військовозобов'язаних, які брали участь у бойових діях, в антитерористичній операції в районах її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки та оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях у районах їх здійснення, а також дружини (чоловіки), якщо вони не взяли повторний шлюб, і батьки, яким надано статус особи, на яку поширюється чинність Закону

України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», мають право виходу на пенсію: чоловіки після досягнення 55 років, жінки – 50 років та за наявності страхового стажу не менше як 25 років у чоловіків і не менше як 20 років у жінок.

4. Жінки, які народили п'ятеро або більше дітей, і матерям осіб з інвалідністю з дитинства

Відповідно до статті 115 Закону 1058 жінки, які народили п'ятеро або більше дітей і виховали їх до шестирічного віку, матері осіб з інвалідністю з дитинства, які виховали їх до зазначеного віку, мають право вийти на пенсію після досягнення 50 років та за наявності страхового стажу не менше як 15 років. При цьому до числа осіб з інвалідністю з дитинства належать також діти з інвалідністю віком до 16 років.

Законом також передбачено, що за вибором матері або в разі її відсутності, якщо виховання п'ятьох або більше дітей чи дитини з інвалідністю здійснював батько, йому призначається дострокова пенсія за віком після досягнення 55 років та за наявності страхового стажу не менше як 20 років.

Якщо дитину визнано дитиною з інвалідністю після досягнення шестирічного віку, то подається висновок лікарсько-консультаційної комісії про те, що вона мала медичні показання для визнання її дитиною з інвалідністю до досягнення шестирічного віку, що також є підставою для призначення пенсії батькам за наявності зазначеного страхового стажу та після досягнення відповідного віку.

5. Особи, які працювали або проживали на територіях радіоактивного забруднення

Стаття 55 Закону України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» № 796 (далі – Закон 796) визначає, що таким особам пенсії призначається зі зменшенням пенсійного віку, встановленого статтею 26 Закону 1058, за наявності відповідного страхового стажу, зменшеного на кількість років зменшення пенсійного віку, але не менш як 15 років страхового стажу.

Варто зазначити, що з 01 січня 2015 року 4 зону радіоактивного забруднення було скасовано, але право на призначення дострокової пенсії особам, віднесеним до категорії 4 постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, зберігається. Зокрема, особи, які постійно проживали або працювали в зоні посиленого радіологічного контролю з моменту аварії по 31 липня 1986 року, не залежно від часу проживання або роботи в цей період, мають право вийти на пенсію на 2 роки раніше за умови, що вони на 1 січня 1993 року прожили або відпрацювали в цій зоні не менше як 4 роки. При цьому додатково за кожні 3 роки проживання (роботи) пенсійний вік може бути зменшено на 1 рік. Загалом пенсійний вік може бути зменшено не більше як на 5 років.

При цьому на сьогодні органи Пенсійного фонду не вимагають надання посвідчення про проживання особи на цій території, оскільки отримати його можна було лише до 1 січня 2015 року, тобто до часу скасування зони. Тепер такі посвідчення вже не видають.

За тим же принципом визначається необхідний стаж для призначення дострокових пенсій іншим категорія осіб, які працювали або проживали на територіях радіоактивного забруднення. Зокрема, учасник ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, віднесений до категорії 2, який працював у зоні відчуження з моменту аварії до 1 липня 1986 року, виходячи на пенсію, має право як на зменшення пенсійного віку на 10 років, так і на зменшення тривалості необхідного страхового стажу на 10 років. Наприклад, впродовж 2021 року він мав право вийти на пенсію в 50 років зі страховим стажем 18 років (28-10).

6. Особи, які працювали на роботах, що дають право на призначення пенсії на пільгових умовах

Статтею 114 Закону 1058 визначено Перелік пільгових категорій осіб та умови виходу на пенсію за віком на пільгових умовах. Зокрема, нею встановлено: пільговий пенсійний вік, необхідна тривалість пільгового стажу та наявність необхідного страхового стажу.

Право на пенсію за віком на пільгових умовах мають:

- працівники, зайняті повний робочий день на підземних роботах, на роботах з особливо шкідливими та особливо важкими умовами праці – за Списком № 1 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України, та результатами атестації робочих місць після 50 років і за наявності страхового стажу на дату досягнення визначеного законодавством віку:

- з 1 квітня 2021 року по 31 березня 2022 року - у чоловіків не менше 23 років 06 місяців і у жінок не менше 18 років 06 місяців у жінок (з них не менше як 7 років 6 місяців на зазначених роботах для жінок та не менше 10 років на зазначених роботах для чоловіків);

- працівники, зайняті повний робочий день на інших роботах із шкідливими та важкими умовами праці – за Списком № 2 виробництв, робіт, професій, посад і показників, затвердженим Кабінетом Міністрів України, та за результатами атестації робочих місць після досягнення ними 55 років і за наявності страхового стажу на дату досягнення визначеного законодавством віку:

- з 1 квітня 2021 року по 31 березня 2022 року - у чоловіків не менше 28 років 06 місяців і у жінок не менше 23 років 06 місяців у жінок (з них не менше як 10 років на зазначених роботах для жінок та не менше 12 років 06 місяців на зазначених роботах для чоловіків);

- чоловіки, які працюють трактористами-машиністами і безпосередньо зайняті у виробництві сільськогосподарської продукції в колгоспах, радгоспах, інших підприємствах сільського господарства – після досягнення 55 років і за наявності страхового стажу не менше як 30 років, із них не менше як 20 років на зазначеній роботі;

- жінки, які працюють трактористами-машиністами, машиністами будівельних, шляхових і вантажно-розвантажувальних машин, змонтованих на базі тракторів і екскаваторів – після досягнення 55 років і за наявності страхового стажу не менше як 25 років, із них не менше як 15 років на

зазначеній роботі;

- водії міського пасажирського транспорту (автобусів, тролейбусів, трамваїв) і великовагових автомобілів, зайняті в технологічному процесі важких і шкідливих виробництв – після досягнення 55 років і за наявності страхового стажу:

- для чоловіків – не менше як 30 років, у тому числі на зазначеній роботі не менше як 12 років 6 місяців;
- для жінок – не менше як 25 років, зокрема на зазначеній роботі не менше 10 років.

Варто зазначити, що для даних категорій працівників, із 01.01.2018 пільговий стаж дорівнює страховому, тобто пільговий стаж зараховується лише за умови наявності даних про сплату страхових внесків та пропорційно до розміру сплачених внесків.

Для осіб, які не мають повного стажу роботи за Списками №1 чи №2, пенсійний вік зменшується за списком №1 - чоловікам на 1 рік за кожний повний рік такої роботи та жінкам на 1 рік 4 місяці за кожний повний рік такої роботи та за Списком №2 - на 1 рік за кожні 2 роки 6 місяців такої роботи чоловікам та на 1 рік за кожні 2 роки такої роботи жінкам.

**Головне управління
Пенсійного фонду України
в Тернопільській області**

04.01.2022